KANSALLINEN KOULUTUKSEN ARVIOINTIKESKUS

SITOUTTAVAN KOULUYHTEISÖTYÖN ARVIOINTI
Alustavia arviointituloksia ja kehittämissuosituksia

Eeva-Liisa Markkanen, arviointiasiantuntija
Niina Rumpu, arviointiasiantuntija
Jaana Saarinen, johtava arviointiasiantuntija
Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Sitouttavan kouluyhteisötyön arvioinnin tavoitteena on

- arvioida pilottihankkeissa kehitettäviä kouluun kiinnittymistä tukevia sekä poissaolojen ehkäisyyn ja puuttumiseen liittyviä toimintatapoja ja niiden toimivuutta.
- tukea arviointitiedon avulla pilottihankkeissa tapahtuvaa kehittämistyötä.
- tuottaa tietoa valtakunnallisen sitouttavan kouluyhteisötyön toimintamallin kehittämiseen.
- laatia ehdotus oppilaiden poissaolojen valtakunnallisen tilastoinnin ja seurannan vakiinnuttamisesta.

Sitouttavan kouluyhteisötyön mahdollistavat ja poissaoloihin puuttumista edistävät hallinnolliset ja rakenteelliset ratkaisut

Kouluun kiinnittymistä vahvistavat ja poissaoloja ennaltaehkäisevät käytännöt ja varhaisen puuttumisen keinot

Poissaoloihin puuttumisen kohdennetut ja intensiiviset toimenpiteet ja käytänteet

Arvioinnin eteneminen

Alkukartoitukset

- **Pilottihankkeiden koordinaattorit:** Tavoitteet ja toteuttamissuunnitelmat
- **Opetuksen järjestäjät:** Toimintamallit, tilastointi, kehittämiskohteet
- **Koordinaattorit**: tarkentuneet toteuttamissuunnitelmat
- **Hankkeissa työskentelevät:** Vahvuudeet ja kehittämiskohteet kouluyhteisössä, opetusvelvollisuuteen sitomattomien työntekijöiden toimenkuva, työn tavoitteet, rakenteet

Arviointiaineisto

Koordinaattoreiden teemaryhmät

Kyselyt

- Koulun johto ja henkilöstö
- Yhteisölliset oppilashuoltoryhmät
- Huoltajat
- Kouluvalmentajat
- Opetuksen järjestäjät

Kouluvierailut

- Toteutetaan teemoittain
- Ryhmä- ja yksilöhaastattelut

Oppilaiden arviointityöpajat

- Etätoteutus
- Toiminnalliset ja osallisuutta korostavat arviointimenetelmät
- Narratiivinen lähestymistapa

Teema-haastattelut

- Huoltajat, joilla kokemuksia oman lapsen poissaoloista
- Oppilaiden toiveet poissaoloihin liittyviin käytäntöihin (kouluvalmentajat)

Fokusryhmät

- Kehittämistyössä mukana olevat asiantuntijat

Palaute pilottihankkeille ja kehittämiskouluille

Kehittämis-suositukset

- Hallinnolliset ja rakenteelliset ratkaisut
- Kouluun kiinnittymistä vahvistavat käytännöt
- Varhaisen puuttumisen keinot
- Poissaoloihin puuttumisen kohdennetut ja intensiiviset käytänteet
- Poissaolojen tilastointi ja seuranta

Muutoksen tunnistamisen, seurantakohteiden määrittely
Jatkoarviointi

Arviointiaineistot

- **Alkukartoitus**
  - SKY-pilottihankkeiden koordinaattoreille (n = 24)
  - opetuksen järjestäjille (n = 112)
  - opetusvelvollisuuteen sitomattomille työntekijöille (n = 79)
- **Kyselyt SKY-kehittämiskoulujen**
  - henkilöstölle (n = 127)
  - yhteisöllisille oppilashuoltoryhmille (n = 100)
  - oppilaiden huoltajille (n = 3402)
- **Muut aineistot**
  - Haastattelut huoltajille (n = 9)
  - Kouluvalmentajien keräämät terveiset nuorilta (n = 22)
  - Kouluvierailut ja niiden yhteydessä pidetyt työpajat oppilaille
  - Fokusryhmäkeskustelut

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

Poissaoloihin liittyvät toimintamallit

Opetuksen järjestäjien laatimia poissaolojen toimintamalleja käytetään kouluissa kattavasti

- **Poissaoloihin puuttumisen kynnysrajat luokiteltiin kolmeen eri kategoriaan:**

1. Porrasmalli (69 %)
2. Yksi kynnysraja (21 %)
3. Tilannekohtaisesti määriteltävät puuttumisen rajat tai ei yhteisestä määriteltyjä raja-arvoja (9 %)

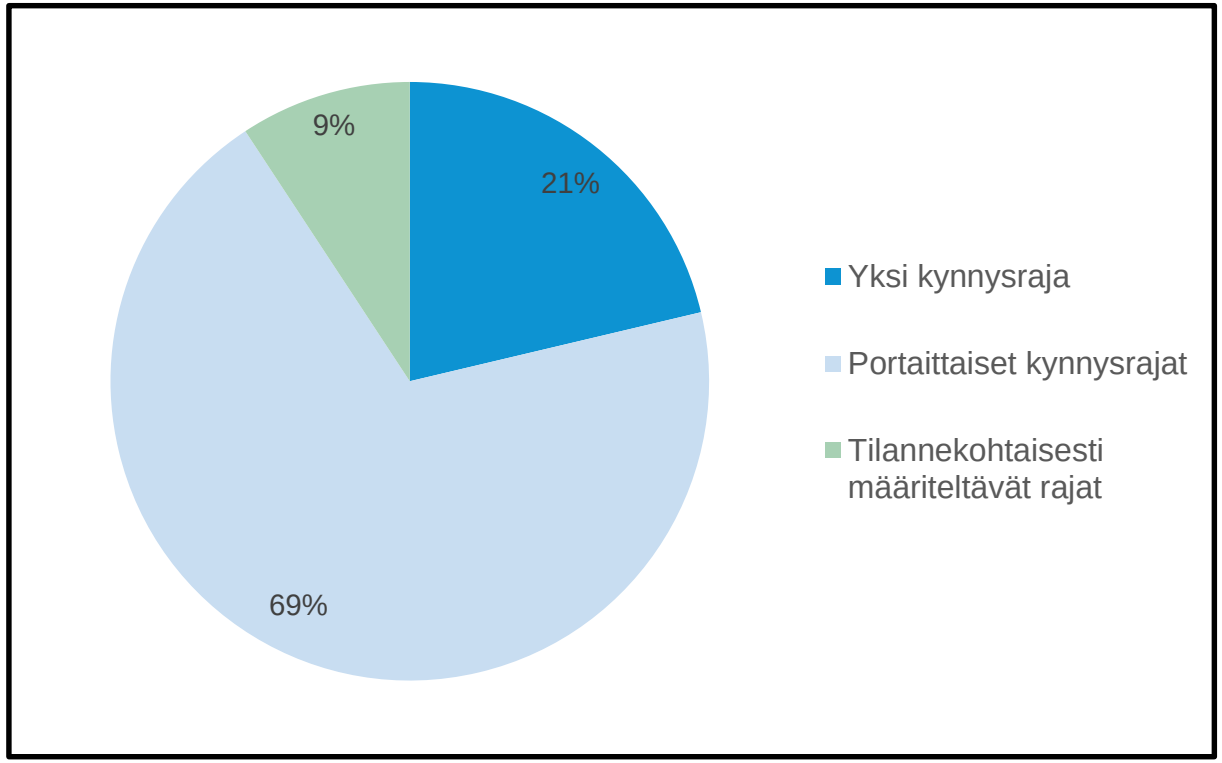

Poissaoloihin puuttumisen kynnysrajoissa on suurta vaihtelua

Kynnysrajan kuvaus	Pienin arvo	Suurin arvo
Poissaolotuntien määrä, jolloin käynnistyvät ensimmäiset toimenpiteet (n=89)	1	60
Poissaolotuntien määrä, jolloin käynnistyvät kohdennetut toimenpiteet (n=90)	15	100
Poissaolotuntien määrä, jolloin käynnistyvät intensiiviset toimenpiteet (n=86)	30	150

Oppilaiden poissaolojen seuraaminen

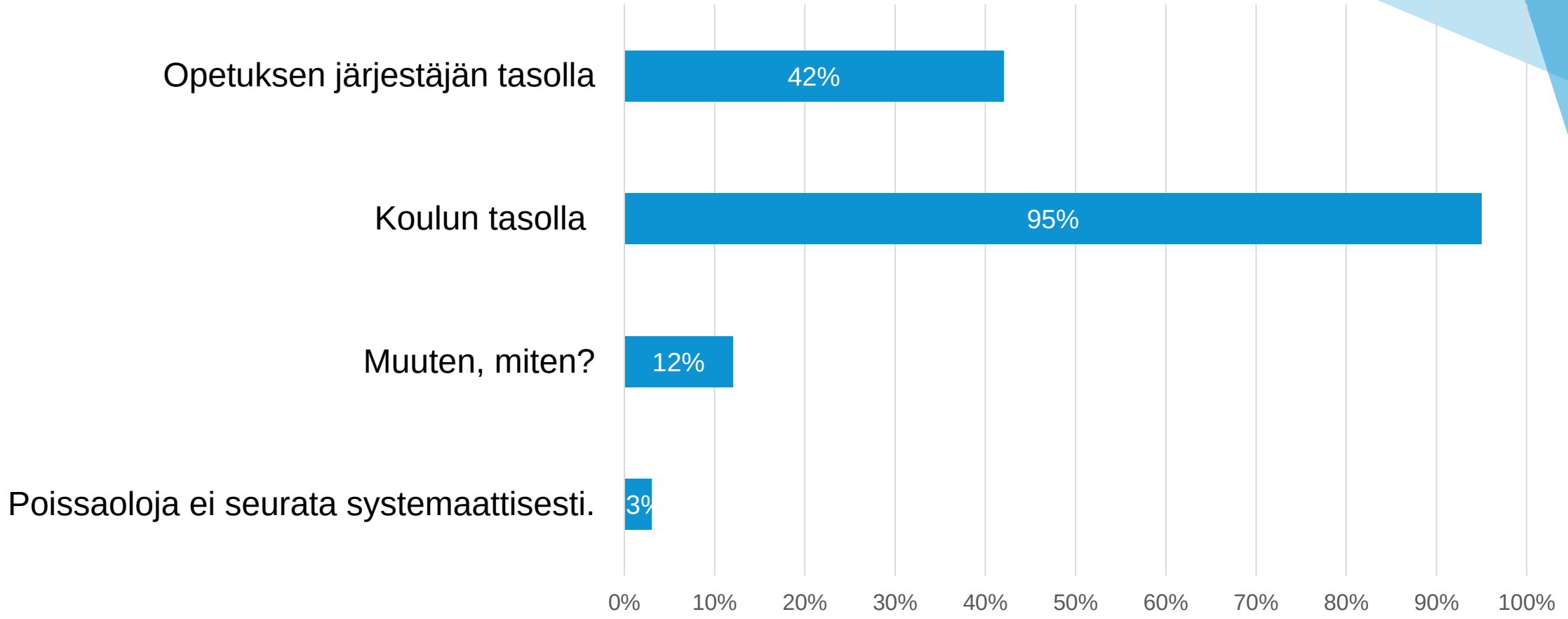

Toimintamallin juurruttamiseen tulee kiinnittää huomiota kouluissa

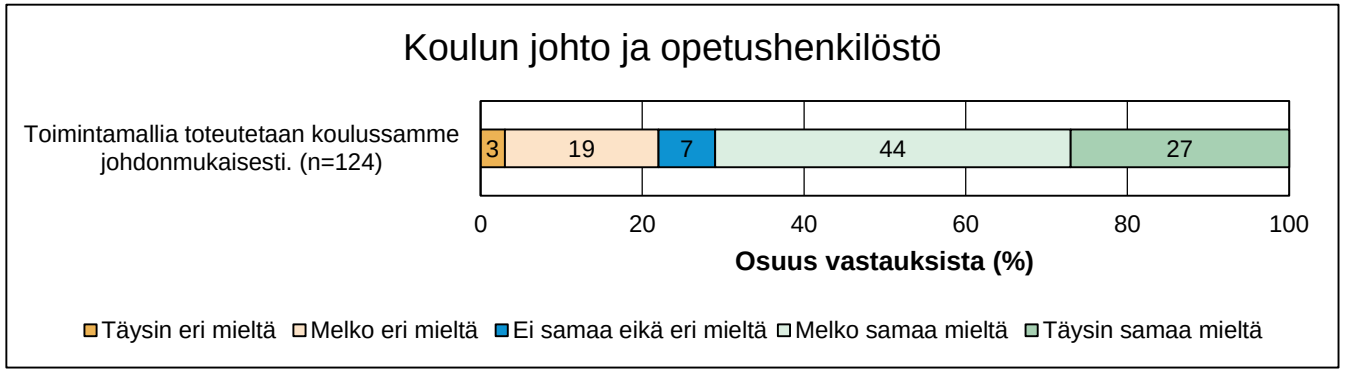

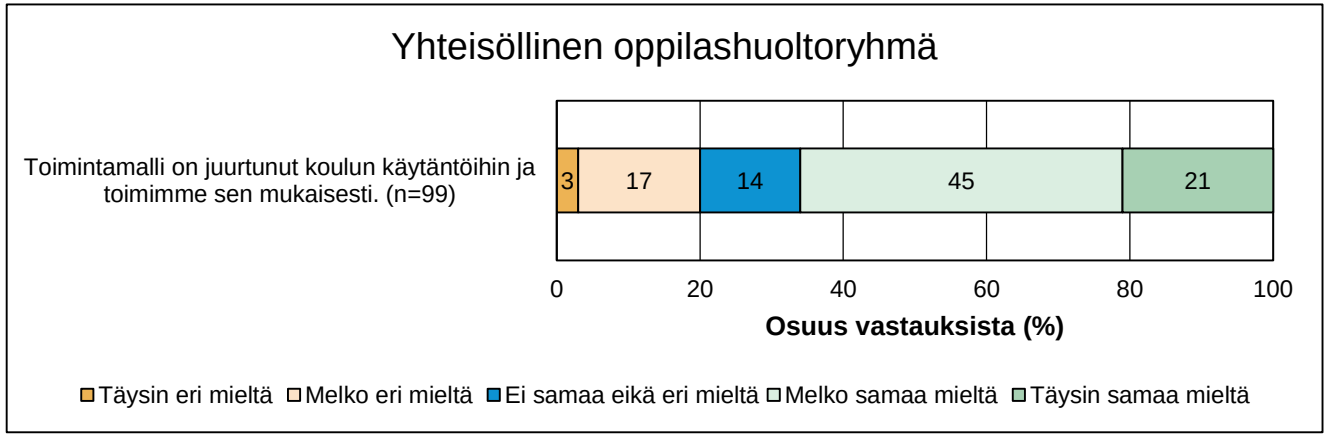

- Sekä koulun johdon ja opetushenkilöstön että yhteisöllisten oppilashuoltoryhmien vastauksissa poissaoloihin liittyvän toimintamallin juurtumisessa koulun käytäntöihin esiintyi vaihtelua.
- Noin viidennes kummastakin vastaajaryhmästä oli eri mieltä toimintamallin johdonmukaista noudattamista sekä juurtumista koskevien väittämien kanssa.

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

”

Toimintamalliin tulisi henkilökunta perehdyttää säännöllisesti, kuten myös oppilaat ja huoltajat.

Toimintamallista tulisi kerätä palautetta ja kehittää mallia sen pohjalta. Teoriassa ihan hyvä malli, mutta ei ole vielä päässyt oikein käytäntöön.

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

Kouluun kiinnittyminen ja yhteisöllisyyttä edistävät käytännöt

Koulun johdon ja opetushenkilöstön vastauksissa korostuvat erilliset ryhmäyttämispäivät ja teemapäivät

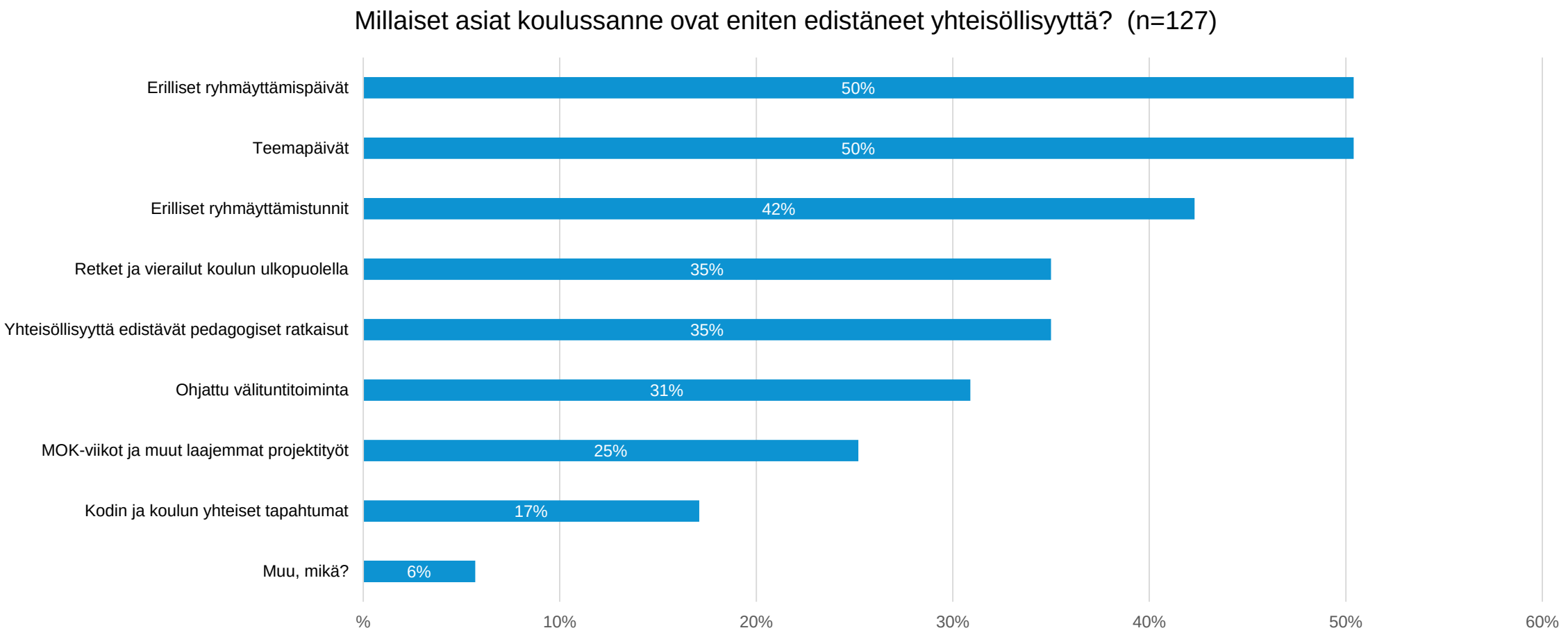

Jatkuvan ryhmäyttämisen käytäntöihin, oppilaiden kaverisuhteiden tukemiseen sekä kouluun kiinnittymistä tukeviin opetuskäytäntöihin tulee kiinnittää huomiota

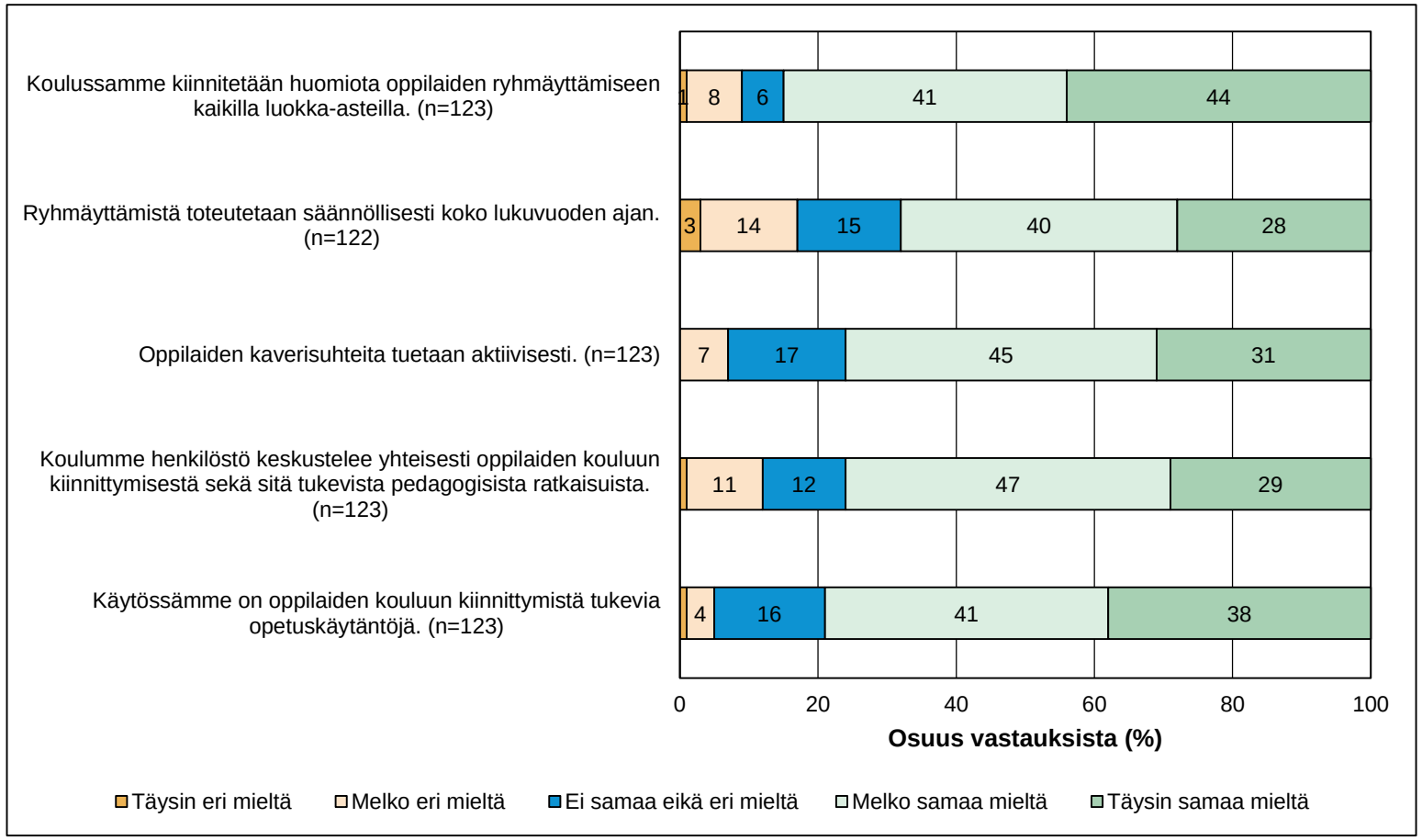

- Arviointiaineiston mukaan kouluun kiinnittymistä osana koulun arkea ja pedagogisia ratkaisuja tulee vahvistaa. Koulujen henkilöstö tunnistaa erilaisten teemapäivien ja yksittäisten ryhmäyttämispäivien merkityksen yhteisöllisyyden vahvistamisessa.

- Heikommin toteutuvat jatkuva ryhmäyttäminen, oppilaiden kaverisuhteiden aktiivinen tukeminen sekä kouluun kiinnittymistä tukevat opetuskäytännöt.

Koulun johto ja henkilöstö arvioivat, että opettajien osaamista poissaoloihin puuttumisessa tulee vahvistaa esimerkiksi lisäämällä koulutusta.

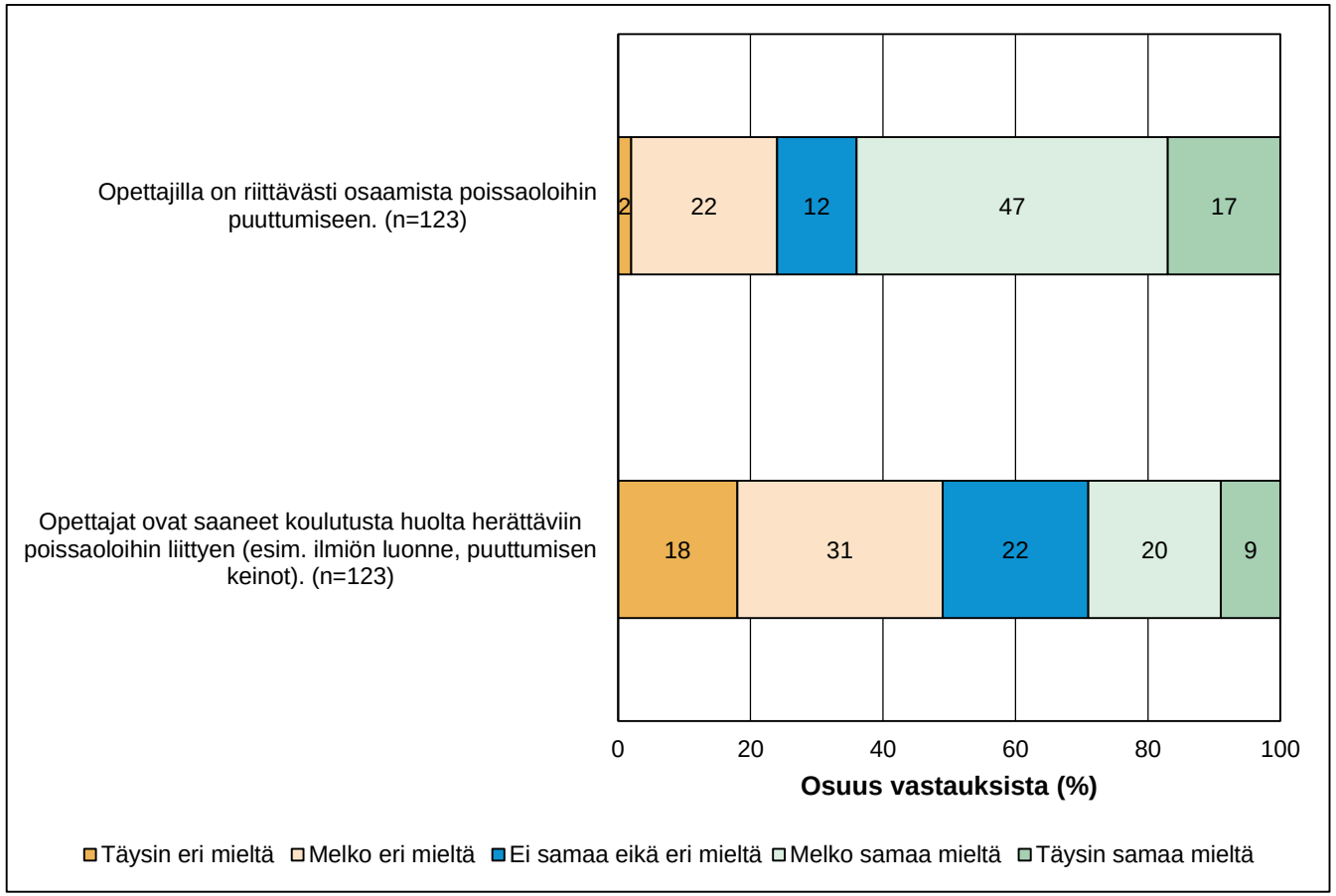

” Kehittämistä vaatii opettajien innostaminen asiaan, yhteisöllisten ja ryhmäyttävien toimien rakentaminen toimenkuvan sisään.”

”Henkilöstö ei koe asiaa tärkeäksi, painopiste on enemmän itse opiskeluun liittyvissä asioissa (arviointi, kotitehtävät, kokeet...)”

Kaverit, opettajat, turvallinen olo koulussa ja oppiminen vaikuttavat huoltajien mielestä merkittävästi viihtymiseen koulussa

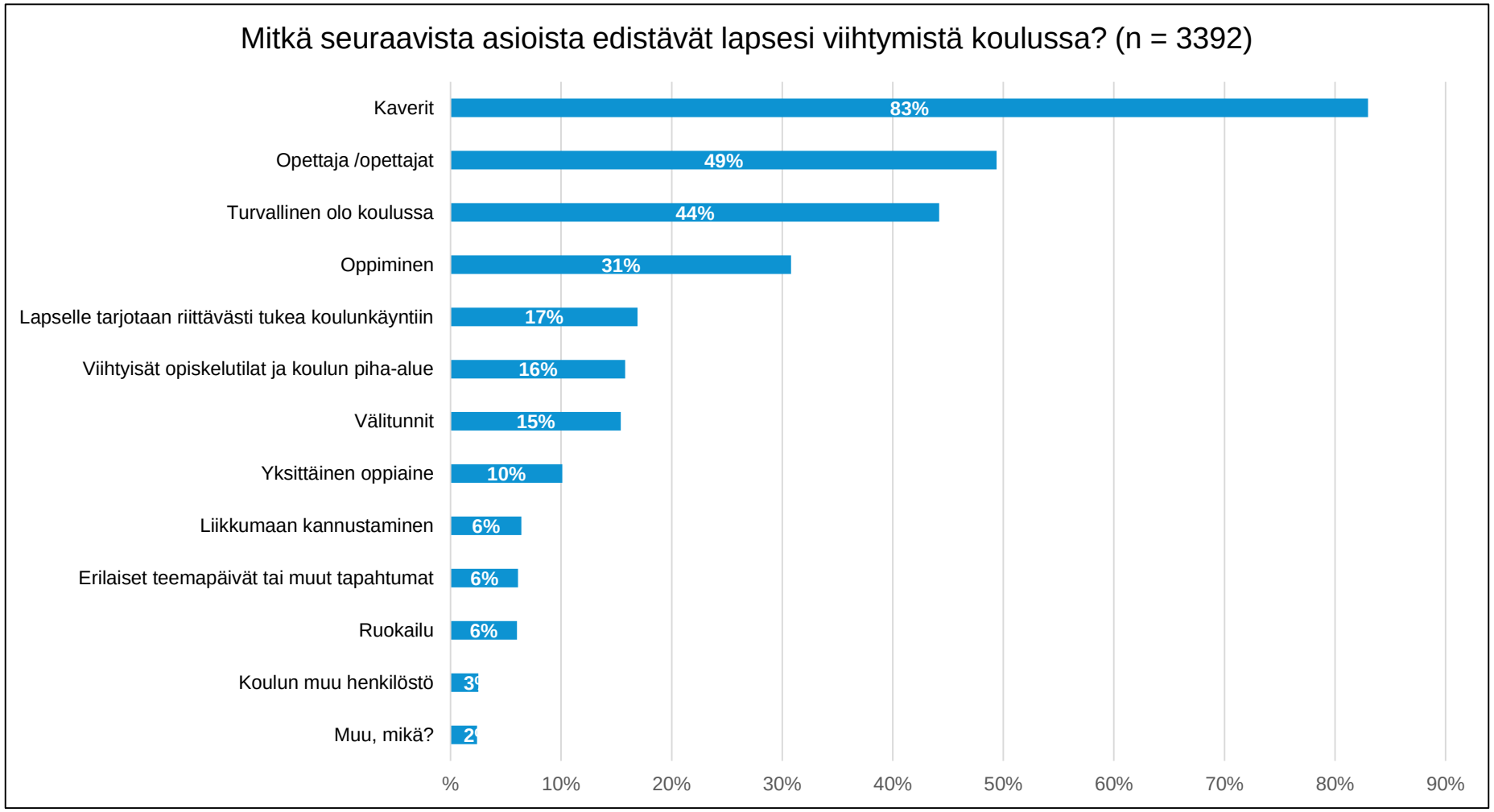

Oman lapsen kouluhyvinvointi herättää huolta

- 37 % huoltajista on ollut huolissaan oman lapsen viihtymisestä koulussa
- 26 % huoltajista on ollut huolissaan lapsen haluttomuudesta mennä kouluun
- 25 % huoltajista on ollut huolissaan lapsen koulupoissaoloista
- Huoltajat korostavat etenkin opettajiin ja oppimiseen sekä turvalliseen ilmapiiriin ja vertaissuhteisiin liittyviä tekijöitä viihtymistä estävinä tekijöinä.

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

Opetusvelvollisuuteen sitomaton henkilöstö-resurssi

Eeva-Liisa Markkanen
Arviointiasiantuntija, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Opetusvelvollisuuteen sitomattomat työntekijät

Sitouttavan kouluyhteisötyön kehittämishankkeissa työskentelee opetusvelvollisuuteen sitomattomia työntekijöitä ainakin 16 erilaisella nimikkeellä:

- kouluvalmentaja
- koulutukihenkilö
- erityistyöntekijä
- erityissosiaaliohjaaja
- kolusosionomi
- koulutsemppari
- kouluyhteisöohjaaja
- hyvinvointiohjaaja
- yhteisöohjaaja
- kasvatusohjaaja
- kouluyhteisötyöntekijä
- koulukohtauttaja
- hanketyöntekijä
- koulupsyykkari
- närvarokoordinator
- kouluohjaaja

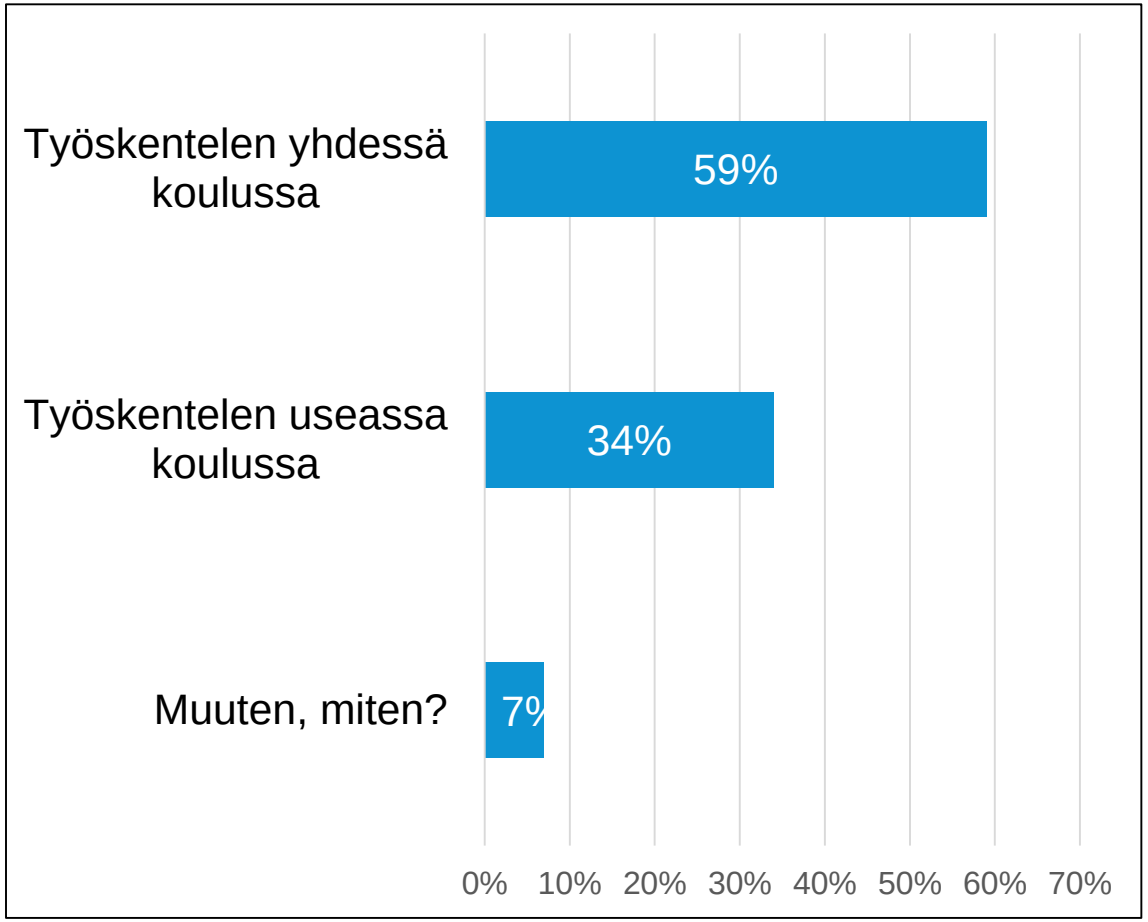

n=79

Kouluvalmentajien omat arviot toimenkuvan sisällöistä

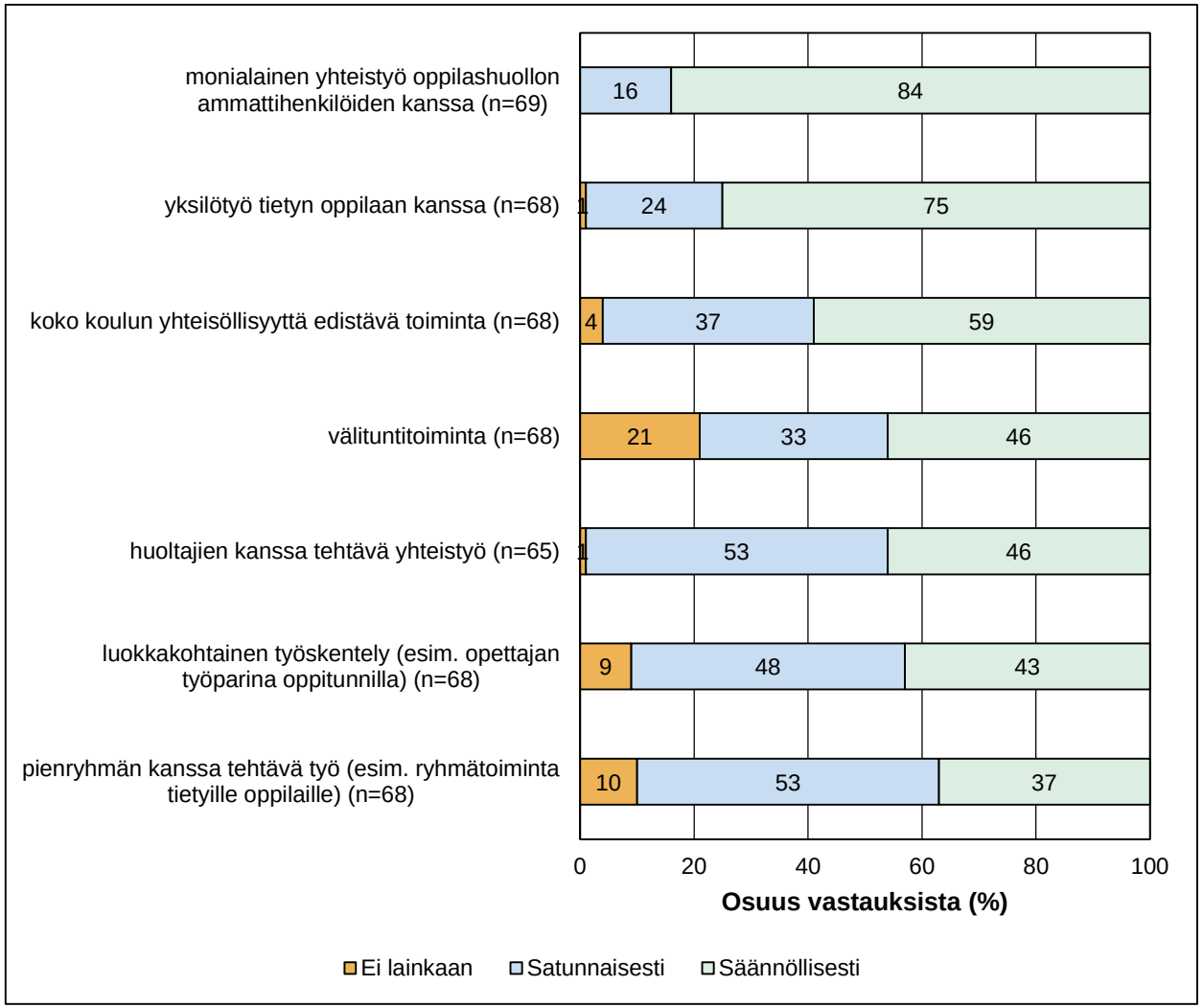

- Kouluvalmentajien toimenkuvien sisällöissä ja työn painopisteissä on kouluvalmentajien oman arvion mukaan paljon vaihtelua.
- Työn tavoitteita koskevissa avovastauksissa työntekijät korostavat läsnäoloa ja oppilaiden kohtaamista.
- Työtehtäviin kuuluu arviointiaineiston mukaan sekä koko kouluyhteisön hyvinvointia edistävää yhteisöllistä työtä että kohdennettua työtä, joka keskittyy erityisesti sellaisten oppilaiden tukemiseen, joilla on ongelmia säännöllisessä koulunkäynnissä.
  - On tärkeä huolehtia siitä, että tämä kohdennettu työ toteutetaan koulussa suunnitelmallisesti ja huomioiden toimenkuvan hallinnolliset rajoitukset sekä rajapinta oppilashuollon palveluihin.

SKY-kehittämiskouluissa opetusvelvollisuuteen sitomattomalle henkilöstöresurssille on nähty suurta tarvetta

Koulun johdon ja opettajien vastauksissa korostettiin ryhmäyttämisen tukemista sekä tukea tarvitsevien oppilaiden tunnistamista

”Tunnetaitojen opiskeluun ja ryhmäyttämiseen, yhteistyön lisäämiseen, kouluviihtyvyyden lisäämiseen.”

”Poissaoloja ennaltaehkäisevään toimintaan mukaan lukien ryhmäytykset, niveltyökaluksi opetus- ja oppilashuoltohenkilön tekemän työn edelleen kehittämiseksi.”

”Olemme saaneet nuoria hakeutumaan kouluvalmentajan luokse silloin, kun he muutoin olisivat lähteneet koulusta pois kesken päivän esim. ahdistuksesta johtuen. Kouluvalmentaja on välitunnilla tarkkaillut tilannetta opettajien ohella ja "etsinyt" syrjään jääviä nuoria.”

Yhteisöllisten oppilashuoltoryhmien kuvauksissa korostettiin kohtaamista ja matalan kynnyksen tukea

”Ryhmäytyminen nilvevaiheessa, helposti lähestyttävä turvallinen aikuinen koulussa, pienryhmätoiminta, "akuutin aikuisen"-tarve”

”Ryhmäyttäminen, viihtyvyyden lisääminen esim. toimintavälitunnein, yksittäisten oppilaiden kouluuntulon tukeminen ja perheen sitouttamiseen kouluuntuloon ja vanhempien tukeminen.
Nopeasti muuttuviin tilanteisiin aikuinen, jolla on aikaa.
Yhteisöllisyyden vahvistamiseen.”

”Matalan kynnyksen aikuinen, joka liikkuu välitunneilla ja luokissa- Tukena paljon poissaoleville oppilaille (mm. auttaa tulemaan kouluun)- Kaikille koulun oppilaille suunnattua toimintaa (esim. läksykerho, välituntitoiminta, ryhmäytys, oppituntien pitäminen yhteisölliseen oppilashuoltoon liittyen).”

Kouluvalmentajien osallistuminen YHR-kokouksiin sekä opettajien kokouksiin

Osallistutko yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän kokouksiin? (n=70)

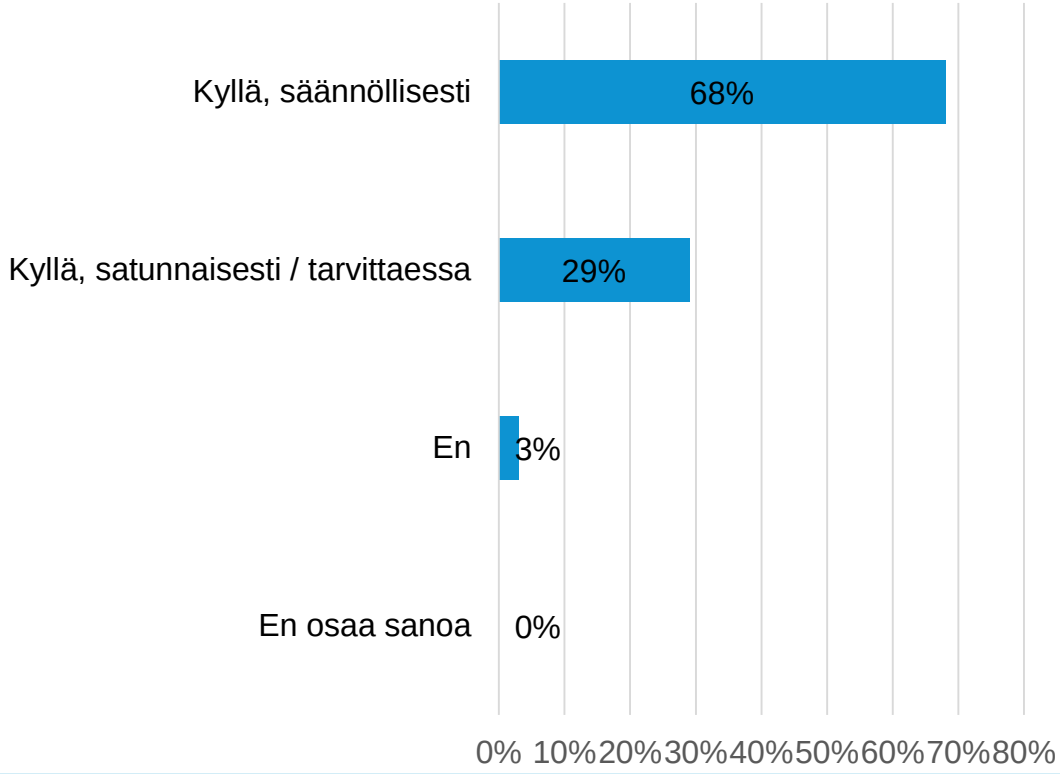

Osallistutko opettajien kokouksiin? (n=70)

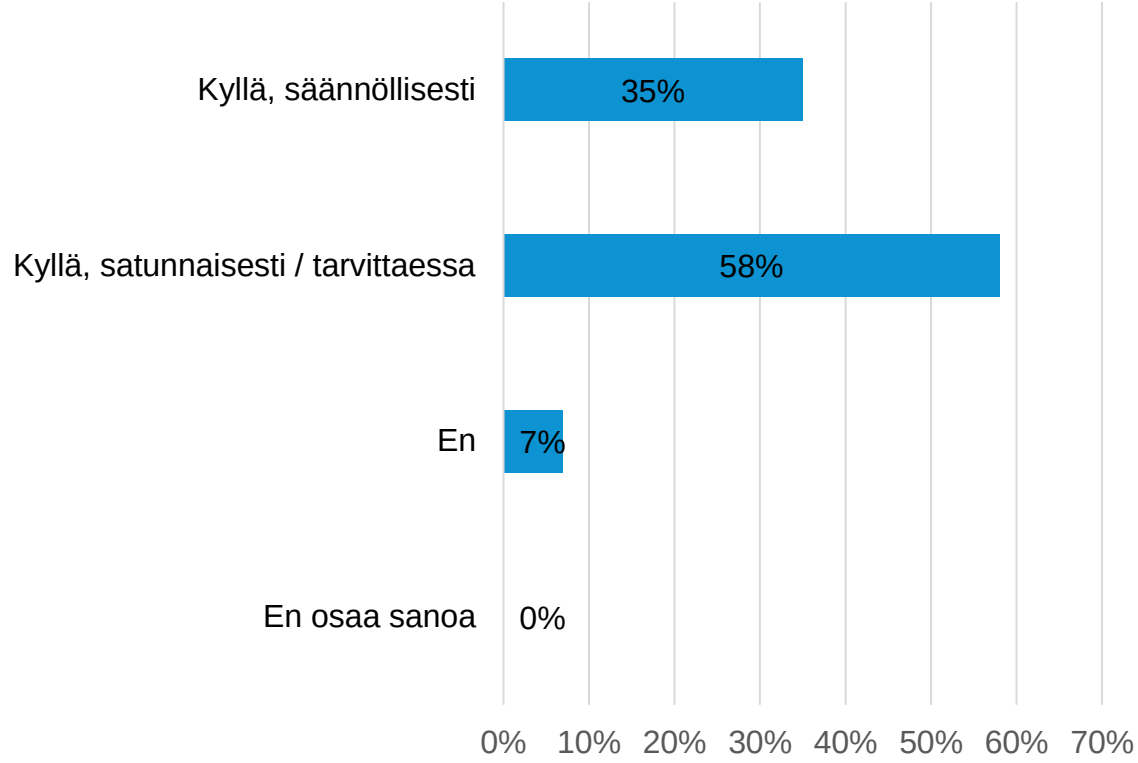

Yhteisöllisten oppilashuoltoryhmien näkemys kouluvalmentajan työn linkittymisestä oppilashuoltosuunnitelmaan (n=59)

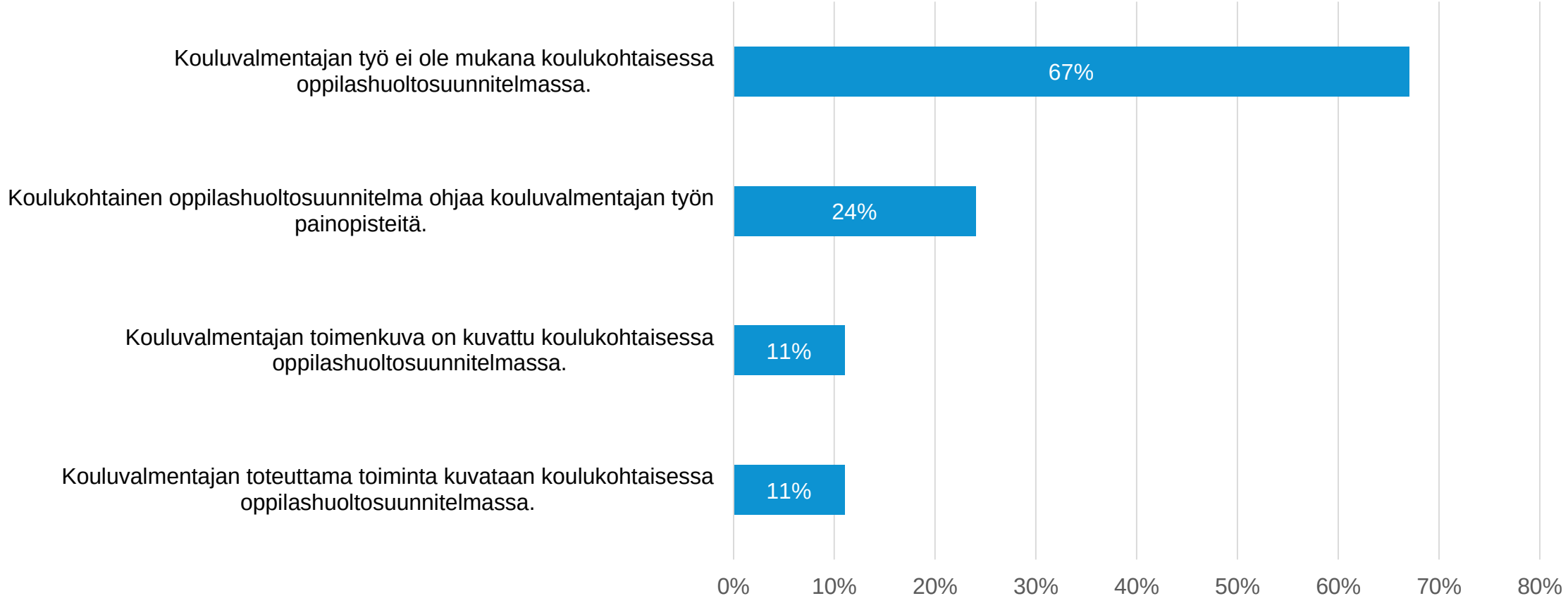

Koulun johdon ja opetushenkilöstön kokemukset kouluvalmentajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä

	Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä
Kouluvalmentajan toimenkuva ja rooli kouluyhteisössä on selkeä. (n=70)	22 %	7 %	71 %
Kouluvalmentajan työ on vahvistanut yhteisöllisyyttä koulussa. (n=67)	15 %	14 %	71 %
Kouluvalmentajan toimenkuvasta ja roolista on käyty työyhteisössä yhteistä keskustelua. (n=69)	31 %	15 %	54 %
Yhteistyö kouluvalmentajan ja opetushenkilöstön välillä toimii hyvin. (n=68)	9 %	9 %	82 %
Roolit ja vastuut kouluvalmentajan ja oppilashuollon ammattihenkilöiden välillä on selkeästi määritelty. (n=67)	31 %	16 %	53 %

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

Poissaoloihin puuttumisen kohdennetut ja intensiiviset toimenpiteet ja käytänteet

Niina Rumpu
Arviointiasiantuntija, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Poissaolojen kirjaamiseen on sovittu yhteiset toimintatavat – poissaoloihin puuttumiseksi tehtyjen toimenpiteiden kirjaamisessa sekä tiedon hyödyntämisessä kehitettävää

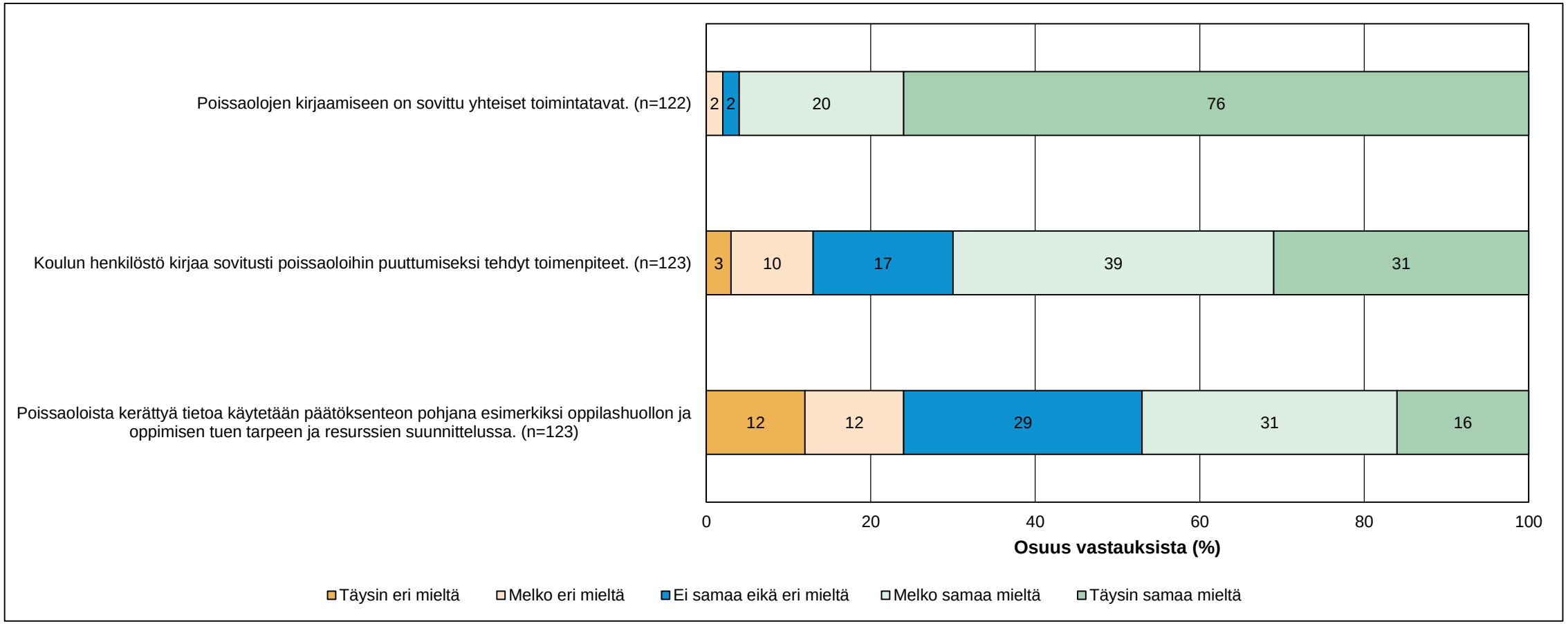

Yhteisöllisten oppilashuoltoryhmien arvio poissaolotilanteissa eniten ja vähiten käytettävistä tukitoimista

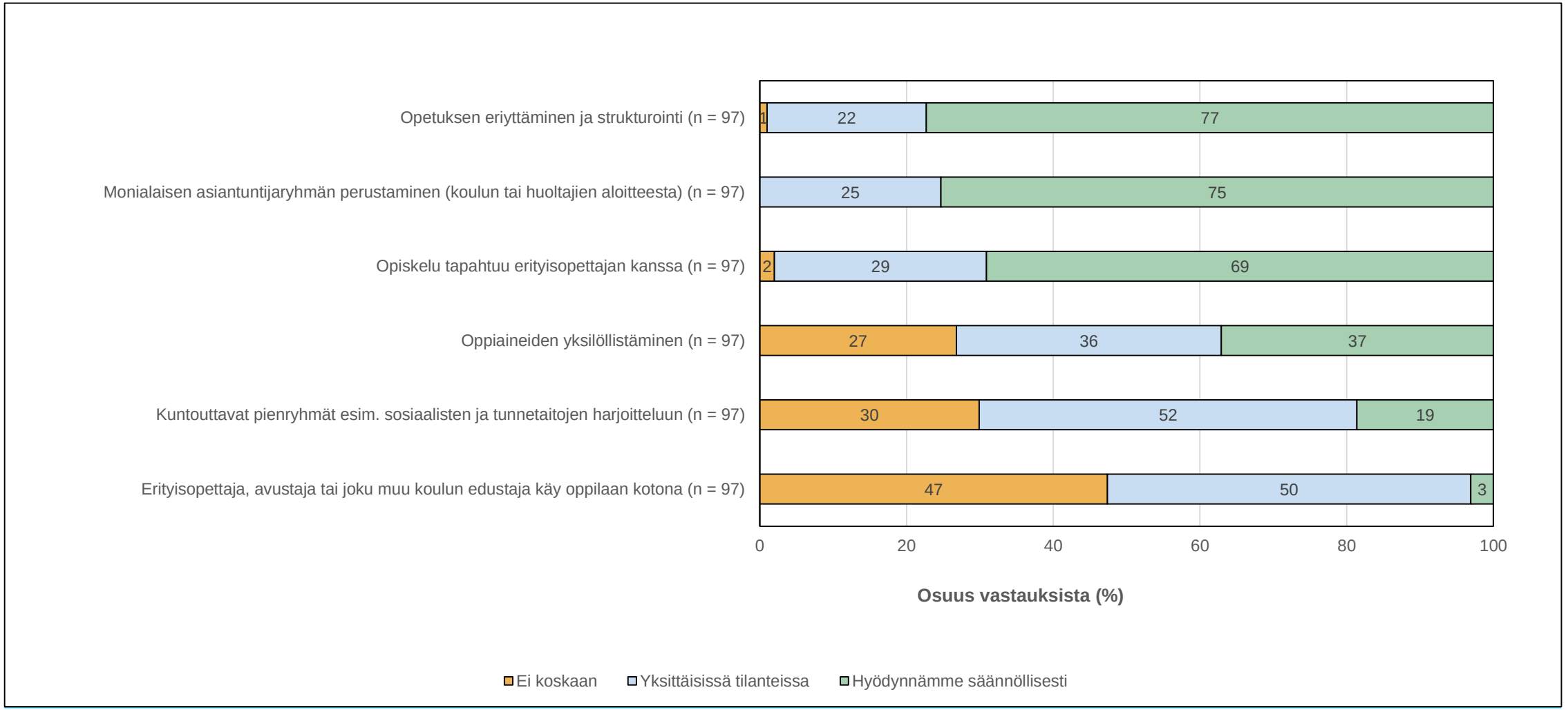

KANSALLINEN KOULUTUKSEN ARVIOINTIKESKUS

Huoltajien kokemuksia poissaoloihin puuttumisen hyvistä yhteistyön käytännöistä

- **Huoltajat nostivat onnistuneiksi yhteistyön käytännöksi laadukkaan ja onnistuneen kommunikaation opetushenkilökunnan kanssa, matalan kynnyksen yhteistyön sekä yhteistyön jatkuvuuden.**
- **Hyviksi yhteistyön käytännöiksi mainittiin myös mahdollisuus joustaviin ja yksilöityihin opetusjärjestelyihin, oppilashuollolta ja muilta opetukseen sitomattomalta henkilökunnalta saatu tuki sekä koulutuksen järjestäjän tasolta asetetut systemaattiset puuttumisen keinot.**

”Opettajat ovat olleet yleisesti ymmärtäväisiä lapseni asioissa. Tapaaminen opettajan ja erityisopettajan kanssa oli hyvä. Kaipaisin toisinaan lapselle tukiopetusta tai ohjeita kotiopiskeluun voinnin salliessa, ja olen tukiopetusta toisinaan lapselleni pyytänyt- ja joissain kouluaineissa saanutkin. Iso kiitos! ”

Huoltajien näkemyksiä kehittämistä vaativista käytännöistä poissaolotilanteissa

- **Merkittävimmiksi kehityskohteiksi huoltajat mainitsivat oppilaan tarpeiden huomioimisen opetuksen järjestämisessä sekä koulun henkilökunnan kohtaamisen taidot ja kohtaamisen mahdollistamisen.**
- **Osa huoltajista kiinnitti huomion koulun rooliin vertaissuhteiden tukemisessa ja koulun myönteisen ilmapiirin edistämisessä.**
- **Lisäksi toivottiin enemmän tukea koulun ulkopuolisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin pääsemisessä sekä tiiviimpää moniammatillista yhteistyötä näiden tahojen osalta**
- **Sairauspoissaoloihin puuttumisen toivottiin olevan kevyempää, eikä sairauspoissaolojen toivottu aloittavan yhtä raskaita puuttumisen prosesseja kuin muiden poissaolojen.**

” Silloin kun on lapselle diagnoosi tulossa, ammattilaiset kohtaamaan lapsen myös koulussa, ei perinteiset autoritääriset ja tasapäistävät vanhanaikaiset opettajat, joilta puuttuu kyky ja resurssit kohdata erilaisuus. Lapselta kun karkaa oppimisen tavoitteet liian kauaksi, on ihan turha luulla, että pakottamalla löytyisi oppimisen ilo.”